

Володимир Миколайович ОРЕЛ

доктор економічних наук, доцент,
Харківський національний технічний університет сільського господарства
імені Петра Василенка
E-mail: vova7003@rambler.ru

**ОСОБЛИВОСТІ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ РЕГІОНАЛЬНОГО ПОТЕНЦІАЛУ В
УМОВАХ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РЕГІОНУ**

Орел, В. М. Особливості економічного зростання регіонального потенціалу в умовах конкурентоспроможності регіону [Текст] / Володимир Миколайович Орел // Український журнал прикладної економіки. – 2018. – Том 3. – № 3. – С. 201–205. – ISSN 2415-8453.

Анотація

Вступ. У статті розкриваються основні положення й особливості категорій «потенціал» і «регіон», їх діалектичний взаємозв'язок і взаємозумовленість стосовно сфери регіональних соціально-економічних досліджень. Також залучення в економічний оборот не задіяних раніше ресурсів, доступних на регіональному рівні, підвищення їх капіталізації мають значний потенціал для суттєвого прискорення економічного зростання.

Метою статті є дослідження економічного зростання регіонального потенціалу.

Результати. Здійснено аналіз поняття «потенціал», використаного в галузі підприємництва, починаючи з його сутності як економічної категорії і закінчуючи застосуванням у дослідженнях в регіоні. Результати аналізу показують, що всі визначення надмірно конкретні, носять приватний характер, являють собою різні модифікації традиційної «ресурсної» концепції і потребують теоретичного узагальнення. Виділені найважливіші сутнісні риси регіонального потенціалу, які характеризують його як невід'ємний атрибут, іманентну якість будь-якого об'єкта чи явища. На цьому теоретичному підґрунті дається визначення регіонального потенціалу й розкривається його структура.

Висновки. Основні положення і висновки статті можуть слугувати теоретичною основою регіональних соціально-економічних досліджень, використовуватися в якості методологічної бази для розробки нових видів і типів стратегічного планування.

Ключові слова: конкурентоспроможність, регіональна влада, національна економіка, потенціал, потенціал території, регіональний капітал, ресурс.

Volodymyr Mykolayovych OREL

Doctor of Economics, Associate Professor
Kharkiv Petro Vasylenko National Technical University of Agriculture

**FEATURES OF ECONOMIC GROWTH OF REGIONAL POTENTIAL IN THE REGIONAL
COMPETITIVENESS CONDITIONS**

Abstract

Introduction. The article reveals the main provisions and features of the categories «potential» and «region», their dialectical interconnection and interdependence in the field of regional socio-economic research. Also, the involvement in the economic turnover of previously unavailable resources, available at the regional level, increase their capitalization and has considerable potential for significant acceleration of economic growth.

The purpose of the article is to study the economic growth of regional potential.

© Володимир Миколайович Орел, 2018

Results. *An analysis of the concept of «potential» is done in the field of entrepreneurship, from its essence as an economic category and ending with application in research in the region. The results of the analysis show that all definitions are overly concrete, are of a private nature, represent various modifications to the traditional «resource» concept and require a theoretical generalization. The essential features of the regional potential are highlighted, which characterize it as an integral attribute, are the immanent quality of any object or phenomenon. On this theoretical basis, the definition of regional potential is given and its structure is revealed.*

Conclusions. *The main provisions and conclusions of the article can serve as the theoretical basis of regional socio-economic research, used as a methodological basis for the development of new types and classes of strategic planning.*

Key words: *competitiveness, regional power, national economy, potential, potential of territory, regional capital, resource.*

JEL classification: O 40

Вступ

Основна мета влади регіону при формуванні його конкурентоспроможності полягає, перш за все, у створенні умов для максимально ефективного використання наявних і потенційних чинників виробництва - праці, капіталу, природних ресурсів. Продуктивність залежить як від якості і властивостей продукції, яка випускається підприємствами продукції, так і від ефективності самого виробництва й управління. Саме продуктивність в поточних умовах є основним детермінантом довгострокового рівня життя й основним джерелом підвищення національного доходу на душу населення. У той же час, зростання рівня життя вимагає постійного зростання продуктивності й вдосконалення економіки. Тому адекватна роль регіональної адміністрації полягає саме в тому, щоб виступати в ролі каталізатора й інноватора.

Мета та завдання статті

Мета статті полягає в дослідженні економічного зростання регіонального потенціалу та в необхідності його створення для конкурентоспроможності різних типів регіону.

Виклад основного матеріалу дослідження

Регіональна влада повинна не просто стимулювати, але навіть підштовхувати місцеві підприємства до постійного підвищення якості, впровадження нових ресурсозберігаючих технологій, нових методів управління й створення довгострокової конкурентної переваги на цій основі. Адміністрація регіону не може і не повинна конкурувати з бізнесом в створенні нових продуктів і галузей. Інтереси бізнесу і влади повинні бути спрямовані на встановлення взаємовигідних, стійких зв'язків. Регіональна влада «продає» «виробникам» суспільні блага, інфраструктуру і забезпечує соціальну стабільність в регіоні, в той час як «виробники» платять за це місцеві податки. Регіон не може бути конкурентоспроможний у всіх секторах і сферах економічної діяльності. Тому дуже важливо регіональним органам влади залучити або створити досить прибуткові види діяльності в тих сферах і галузях, де є у регіону конкурентні переваги або потенціал для їх створення, розвитку й вдосконалення. Економіка регіону вважається конкурентоспроможною, якщо населенню може бути забезпечений високий, постійно зростаючий рівень життя та зайнятості, тобто економічна діяльність не повинна порушувати стійкість зовнішнього балансу економіки, а також не повинна ставити під сумнів добробут майбутніх поколінь [1].

До основних рушійних сил регіональної конкурентоспроможності можна віднести такі складові: управлінські можливості, інфраструктуру, привабливість для вкладення інвестицій, географічне положення, інвестиції, регіональні інноваційні

системи, людські ресурси, середовище роботи підприємств, мережі підприємств, галузеву структуру.

Здатність регіональних влад з'єднати всіх зацікавлених учасників процесу регіонального розвитку з метою сталого та збалансованого руху вперед, створює основу для системи регіонального управління. При цьому регіональні влади повинні забезпечувати впровадження необхідних і найбільш інноваційних організаційних методів, що діють як каталізатори, які прискорюють розвиток і збільшення регіональних потенціалів. Для нашої країни проблема підвищення конкурентоспроможності при динамічному розвитку ринкових відносин має особливе значення. Оскільки конкурентоспроможність національної економіки - це сумарна конкурентоспроможність її підприємств, товаровиробників, територій, міст, регіонів, відповідно, одним з шляхів економічного зростання є стимулювання підвищення конкурентоспроможності на рівні окремого підприємства, галузі, регіону.

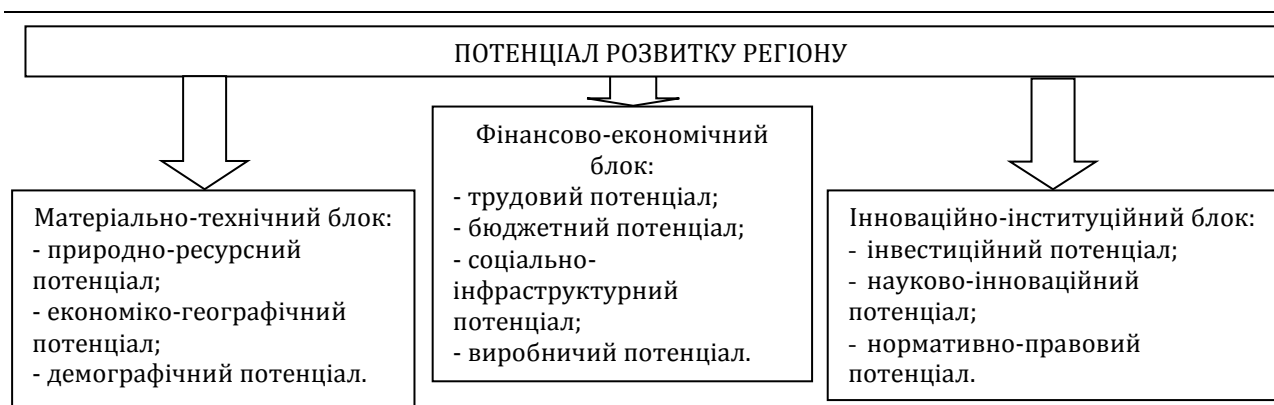
У теорії конкурентоспроможності, запропонованої Світовим економічним форумом (ВЕФ), передбачено виділення трьох стадій економічного розвитку національних економік:

1. Факторна стадія, яка розповсюджується на країни з найнижчим рівнем розвитку, для яких мобілізація основних виробничих факторів (земля, сировинні ресурси і некваліфікована праця) є основною умовою макроекономічного зростання. На цій стадії основною роботою уряду є забезпечення загальної політичної і макроекономічної стабільності й досить вільних ринків, щоб дозволити ефективну утилізацію сировинних товарів і некваліфікованої праці як вітчизняними фірмами, так і через залучення іноземних інвестицій. Для цієї категорії країн ціна є головним активом в глобальній конкуренції, а до можливостей просування їх до другої групи країн відносяться асиміляція технологій через імпорт, прямі іноземні інвестиції та імітація.

2. Інвестиційна стадія стосується країн, які мають статус середньої прибутковості, де зростання залежить від інвестицій, а конкурентоспроможність досягається через використання світових технологій у внутрішньому виробництві. Прямі іноземні інвестиції, спільні підприємства і аутсорсинг дозволяють інтегрувати національну економіку в світову виробничу систему. На цій стадії з метою підвищення привабливості уряду необхідно приділяти все більшу увагу фізичній інфраструктурі (порти, телекомунікації, дороги) і правовій базі (митниця, податки, законодавство про діяльність господарюючих суб'єктів), щоб забезпечити більш повну інтеграцію економіки в глобальні ринки.

3. Інноваційна стадія відноситься до країн з високим рівнем економічного розвитку, які перейшли від економіки, яка імпортує технології, до економіки, яка їх створює. У цьому випадку, «існує критичний зв'язок між конкурентоспроможністю і високим рівнем освіти (особливо в сфері точних і природничих наук) і здатністю швидко переходити до нових технологій». Цей перехід, проте, вважається найтяжчим, оскільки розвиток, заснований на інноваціях, вимагає безпосередньої участі держави й заохочення високих темпів інновацій через інвестиції, як приватні, так і державні, в наукові дослідження і розробки, вищу освіту і вдосконалення ринків капіталу і правової бази, які підтримують відкриття нових високотехнологічних підприємств [2].

Для регіонів завдання визначення внутрішніх резервів економічного розвитку залишається досить актуальним. В економічній науці її рішення зв'язується, в першу чергу, з розробкою нових ринкових підходів до визначення сутності, структури й методів оцінки соціально-економічного потенціалу регіону. Серед першочергових проблем, пов'язаних з організацією аналітичних робіт у сфері оцінки й аналізу потенціалу розвитку регіону, слід вказати необхідність його структуризації. В цьому плані доцільно використовувати підхід, який би розглядав систему потенціалів розвитку регіону у вигляді трьох блоків (рис. 1).

Джерело: розроблено автором на основі [3].

Для українських територій, які прагнуть підвищити свою конкурентоспроможність на національному й світовому ринках, вибір стратегії формування підприємницького регіону, вимагає вироблення особливих механізмів управління, які забезпечують ефективне використання наявного соціально-економічного потенціалу й оволодіння методами активізації мережевої взаємодії. Для вирішення цієї проблеми на основі вивченої вітчизняної та зарубіжної літератури виділено три умовних форми конкуренції регіонів і відповідні їм форми конкурентоспроможності, які представляють визначення суб'єкт-об'єктних зв'язків і відносин в різних умовах розвитку регіональної економіки: а) економічна конкуренція; б) просторова конкуренція; в) мережева конкуренція.

Таким чином, регіон як суб'єкт мережевої взаємодії (в тому числі і фінансової) одночасно виступає як територіально адміністративне утворення, межі якого закріплені нормативно-правовою базою, так і як економічний простір, що визначаються зонами впливу суб'єктів регіональної економіки. Підприємницький регіон як особлива модель інноваційного розвитку визначений як мережевий регіон вузлового типу, який забезпечує координацію всіх локалізованих і розосереджених елементів соціально-економічної системи на основі розвитку мереж навчання підприємництву і розвитку інновацій, а також володіє окремим рівнем економічної самостійності та економічної і фінансової відкритості.

Потенціал території проявляється в таких формах: наявність (концентрація), тяжіння, ємність (розміщення), стійкість (безпека) і позиціонування (положення). Кожен з цих аспектів об'єднує приватні (парціальні) потенціали. Також, як відомо, виділяють п'ять стратегічних шляхів актуалізації потенціалу регіону стійкості, кількості, якості, стану і капіталізації. Капіталізація потенціалу передбачає нарощування його стабільності, величини, якості й доступності, яка перетворює його з «можливості» (передумов, факторів) в «необхідність» (потреба, обов'язковість) [4]. Праця перетворює потенціал в реальну суспільну цінність, а регіональний капітал являє собою універсальну споживчу вартість, яка формує успішну й конкурентоспроможну регіональну соціальну економіку, необхідну суспільству.

Висновки та перспективи подальших розвідок

На сьогоднішній день розробляються оцінки цільової орієнтації єдиної регіональної політики щодо формування й використання потенціалу розвитку регіону, в тому числі формування уявлення про реальні й потенційні можливості регіону щодо вирішення майбутніх завдань регіонального розвитку. У той же час вони повинні стати ефективним засобом здійснення заходів, спрямованих на інтенсифікацію діяльності регіону. Змінюються умови, в яких розвиваються регіони: модифікується характер економічних процесів, виявляються геополітичні й геоекономічні впливи, наслідки військових дій і окупації частини територій.

Змінюється сам регіон як об'єкт державної політики. Зростання мобільності ресурсів, капіталів, товарів і послуг послабив вагомість факторів географічного розташування й територіальної наближеності. Такі традиційні економіко-географічні чинники конкурентоспроможності регіонів, як наявність природних, трудових і енергетичних ресурсів, якість накопиченого матеріального капіталу та інші, втрачають значимість для просторового розвитку. Можна без перебільшення стверджувати, що Україна увійшла в принципово новий етап свого розвитку, якому будуть властиві значущість і пріоритетність процесів регіонального і місцевого розвитку. І вже від застосування адекватних принципів державної політики буде залежати, чи стане цей етап основою для становлення сучасної динамічної конкурентоспроможної економіки.

Список літератури

1. Клиновий Д. В., Пепа Т. В. Розміщення продуктивних сил та регіональна економіка України: навч. посіб. / За наук. ред. Л. Г. Чернюк. К.: Центр навч. л-ри, 2006. 728 с.
2. Манів З. О., Луцький І. М., Манів С. З. Регіональна економіка. Навчальний посібник. Видавництво «Магнолія 2006». Львів, 2007. 561 с.
3. Трансформація структури господарства України: регіональний аспект / За ред. Г. В. Балабанові. К., 2003.
4. Жук М. В. Регіональна економіка. Підручник. К., 2008. 415 с.
5. Данилишин Б. М., Чернюк Л. Г., Фащевський М. І. Соціально-економічні проблеми розвитку регіонів: методологія і практика / За ред. проф. Данилишина Б. М. Черкаси: ЧДТУ, 2006. 315 с.
6. Олійник Я. Б., Заболоцький С. П., Кононенко О. Ю., Мельничук А. Л., Пасько В. Ф. Регіональна економіка. / За ред. Я. Б. Олійника. К.: КНТ, Видавець Фурса С. Я., 2007. 444 с.
7. Пасько В. Ф. Особливості інвестиційних процесів в регіонах України. Актуальні проблеми економіки. 2005, № 9.
8. Розміщення продуктивних сил України. навч. посіб. / під ред. С. І. Дорогунцова, Ю. О. Пітюренка, Я. Б. Олійника. К., 2000. 364 с.

References

1. Kly`novy`j, D. V., Pepa, T. V. (2006). *Rozmishhennya produkty`vny`x sy`l ta regional`na ekonomika Ukrayiny`*. [Placement of Productive Forces and Regional Economy of Ukraine]. In Chernyuk L. G. (ed.). Centr navch. l-ry`. Kiev. Ukraine.
2. Maniv, Z. O. and Lucz`ky`j, I. M., Maniv, S. Z. (2007). *Regional`na ekonomika*. [Regional economics]. Vy`davny`chtvo «Magnoliya 2006». Lviv. Ukraine.
3. *Transformaciya struktury` gospodarstva Ukrayiny` : regional`ny`j aspekt*. [Transformation of the structure of the economy of Ukraine: the regional aspect]. (2003). In Balabanovi, G. V. (ed.). Kiev. Ukraine.
4. Zhuk, M. V. (2008). *Regional`na ekonomika*. [Regional economics]. Kiev. Ukraine.
5. Dany`ly`shy`n, B. M. and Chernyuk, L. G., Fashhevsky`j, M. I. (2006). *Social`no-ekonomichni problemy` rozvy`tku regioniv: metodologiya i prakty`ka*. [Socio-economic problems of the development of regions: methodology and practice]. In Dany`ly`shy`na, B. M. (ed.). ChDTU. Cherkasy. Ukraine.
6. Olijny`k, Ya. B. and Zaboloc`ky`j, S. P., Kononenko, O. Yu., Mel`ny`chuk, A. L., Pas`ko, V. F. (2007). *Regional`na ekonomika*. [Regional economics]. In Olijny`ka, Ya. B. (ed.). KNT, Vy`davecz` Fursa S. Ya. Kiev. Ukraine.
7. Pas`ko, V. F. (2005). «Features of investment processes in the regions of Ukraine». Aktual`ni problemy` ekonomiky`. no. 9.
8. *Rozmishhennya produkty`vny`x sy`l Ukrayiny`*. [Placement of productive forces of Ukraine]. (2000). In Dorogunczova, S. I., Pityurenka, Yu. O., Olijny`ka, Ya. B. Kiev. Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 15.07.2018 р.